

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการถ่ายทอดภูมิปัญญาชุมชน สาขาศิลปกรรม ในเขตธนบุรี ด้วยระบบสารสนเทศภูมิปัญญาชุมชน คณะผู้วิจัยได้การทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ รวมถึงการพัฒนาระบบและจากการสำรวจ สามารถดำเนินการสรุปผลที่ได้จากการวิจัยดังต่อไปนี้

1. สรุปผลการวิจัย

สรุปผลจากการศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาชุมชน สาขาศิลปกรรม ในเขตธนบุรี ด้วยระบบสารสนเทศภูมิปัญญาชุมชน สามารถอธิบายรายละเอียดในแต่ละประเด็นประกอบด้วย (1) ผลการสำรวจ รวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาศิลปกรรมของชุมชนในเขตธนบุรี (2) ผลการพัฒนาระบบสารสนเทศ คณะผู้วิจัยได้นำเทคโนโลยีมาใช้ร่วมกับกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ทรงภูมิปัญญา สาขาศิลปกรรมในชุมชนเขตธนบุรี เพื่อจัดทำระบบสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาศิลปกรรม และ(3) คณะผู้วิจัยได้การประเมินความพึงพอใจต่อสื่อที่ใช้ถ่ายทอดภูมิปัญญาของระบบสารสนเทศภูมิปัญญาชุมชน สาขาศิลปกรรมของชุมชนในเขตธนบุรี โดยสามารถสรุปผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

การสำรวจ รวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาศิลปกรรม ของชุมชนในเขตธนบุรี จากการสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน และประชาชน การสังเกตการณ์ในชุมชน รวมถึงการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารและรายงานการวิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาศิลปกรรม ซึ่งประกอบด้วยภูมิปัญญา 3 ด้าน ได้แก่ ด้านดนตรี (นาฏศิลป์ และการละเล่นพื้นเมือง) ด้านงานประดิษฐ์ ด้านหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาของชาวจังหวัดที่เกิดจากวิถีความเป็นอยู่ของบรรพบุรุษ สามารถสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาศิลปกรรมทั้งสามด้านในเขตธนบุรีมีทั้งหมด 31 ภูมิปัญญา โดยที่ภูมิปัญญาด้านดนตรี (นาฏศิลป์ และการละเล่นพื้นเมือง) มี 10 ภูมิปัญญาด้านงานประดิษฐ์ มี 11 ภูมิปัญญา และภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมมี 11 ภูมิปัญญา เมื่อพิจารณาจำนวนภูมิปัญญาในแต่ละแขวง แขวงหิรัญรุจี และแขวงบางยี่เรือ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาศิลปกรรมรวมกันทั้งสิ้น 8 ภูมิปัญญา รองลงมา แขวงดาวคะนอง 7 ภูมิปัญญา ตามด้วย แขวงวัดกัลยาณ์ 5 ภูมิปัญญา แขวงสำเหร่ 3 ภูมิปัญญา แขวงตลาดพลู 2 ภูมิปัญญา และแขวงบुकคโลมีภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาศิลปกรรมน้อยที่เพียงหนึ่งภูมิปัญญา

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนในเขตธนบุรี ตามจำนวนในแต่ละด้านของภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาศิลปกรรมของแขวงทั้ง 7 แขวง มีดังนี้

แขวงหิรัญรุจี เป็นแขวงที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาศิลปกรรมรวมกันทั้งสิ้น 8 ภูมิปัญญา โดยมีด้านดนตรี (นาฏศิลป์ และการละเล่นพื้นเมือง) มี 3 ภูมิปัญญา ได้แก่ 1) ชล่วยบ้านลาว 2) หัวโชนบ้านศิลป์ไทย ตั้งอยู่ในชุมชนบางไส้ไก่ และ3) เทคนั้ไล่สำเภายู่ในชุมชนวัดประดิษฐาราม ด้านงานประดิษฐ์ มี 5

ภูมิปัญญา เช่น 1) การประดิษฐ์ดอกไม้จากผ้าใยบัว 2) การทำกระเช้าสับ 3) งานสานจากพลาสติก และ 4) เหยี่ยวไปรยทาน อยู่ในชุมชนวัดหิรัญรุจี ส่วน 5) การร้อยพวงมาลัย อยู่ในชุมชนศรีภูมิ

แขวงบางยี่เรือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาศิลปกรรมรวมกันทั้งสิ้น 8 ภูมิปัญญา โดยมีด้านดนตรี (นาฏศิลป์ และการละเล่นพื้นเมือง) มี 3 ภูมิปัญญา ได้แก่ 1) การปักเครื่องแต่งกายโขน อยู่ในชุมชนวัดใหญ่ศรีสุพรรณ และ 2) การแสดงลิเก อยู่ในชุมชนพัฒนาด้านล่าง 3) การละเล่นสิงโต อยู่ในชุมชนโรงเจ 1 ส่วนด้านงานประดิษฐ์ มีภูมิปัญญาเดียว คือ ผ้าบาติก อยู่ในชุมชนข้างสถานีรถไฟวงเวียนใหญ่ สำหรับด้านหัตถกรรมมี 4 ภูมิปัญญา ได้แก่ 1) แกะสลักลายทองเหลือง อยู่ในชุมชนหลังศูนย์จันทรมิมไพบูลย์ 2) ผลิตภัณฑ์ประดับลวดลายปิดทองและ 3) แกะสลักแม่พิมพ์เหล็ก อยู่ในชุมชนตรอกเทวดา 4) การทำเครื่องประดับ อยู่ในชุมชนโรงเจ 1

แขวงดาวคะนอง ภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาศิลปกรรมรวมกันทั้งสิ้น 7 ภูมิปัญญา โดยมีด้านดนตรี (นาฏศิลป์ และการละเล่นพื้นเมือง) มี 1 ภูมิปัญญา คือ การแสดงชุดรำอวยชัยให้พร อยู่ในชุมชนตรอกสะพานยาว ด้านงานประดิษฐ์ มี 2 ภูมิปัญญา คือ 1) การร้อยพวงมาลัย อยู่ในชุมชนมะนาวหวาน 2) การถักเสื่อด้วยหลอด อยู่ในชุมชนโกวบ้อพัฒนา สำหรับด้านหัตถกรรมมี 4 ภูมิปัญญา ได้แก่ 1) ของจิว อยู่ในชุมชนเจริญนคร 66 2) ป้องแปง ของเล่นโบราณ และ 3) บายศรี อยู่ในชุมชนโกวบ้อพัฒนา 4) วิจิตรศิลป์ อยู่ในชุมชนตรอกสะพานยาว

แขวงวัดกัลยาณ์ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาศิลปกรรม รวมกันทั้งสิ้น 5 ภูมิปัญญา ประกอบด้วยด้านดนตรี (นาฏศิลป์ และการละเล่นพื้นเมือง) มีจำนวน 2 ภูมิปัญญา ได้แก่ 1) วงปี่พาทย์ พาทย์โกศล 2) คณะกลองยาว อยู่ในชุมชนวัดกัลยาณ์ ด้านงานประดิษฐ์ มี 3 ภูมิปัญญา คือ 1) การทำหมุกระดาก 2) การประดิษฐ์ดอกไม้จากผ้าใยบัว อยู่ในชุมชนกุฎีจีนและ 3) มาลัยสองชาย/เหยี่ยวไปรย อยู่ในชุมชนกุฎีขาว

แขวงสำเหร่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาศิลปกรรมรวมกันทั้งสิ้น 3 ภูมิปัญญา โดยมีด้านดนตรี (นาฏศิลป์ และการละเล่นพื้นเมือง) มี 1 ภูมิปัญญา คือ การให้เสียงพากษ์หนัง อยู่ในชุมชนหลังไประชนีย์สำเหร่ ด้านงานประดิษฐ์ มี 1 ภูมิปัญญา คือ ผ้าบาติก อยู่ในชุมชนหลังไประชนีย์สำเหร่ สำหรับด้านหัตถกรรมมีเพียงหนึ่งภูมิปัญญา ได้แก่ เครื่องประดับกะลามะพร้าวประกอบเงิน อยู่ในชุมชนหลังไประชนีย์สำเหร่

แขวงตลาดพลู มีภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาศิลปกรรมรวมกันทั้งสิ้น 2 ภูมิปัญญา ด้านงานประดิษฐ์ มีเพียง 1 ภูมิปัญญา คือ การทำว่าว อยู่ในชุมชนวัดบางสะแก สำหรับด้านหัตถกรรมมีภูมิปัญญาเดียว ได้แก่ ปลาตะเพียนฉลุลายไทย อยู่ในชุมชนปากคลองบางสะแก

แขวงบुकคโล มีภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาศิลปกรรมเพียงภูมิปัญญาเดียว คือ ภูมิปัญญาด้านงานประดิษฐ์ คือ การประดิษฐ์ของเหลือใช้ อยู่ในชุมชนสายสัมพันธ์

ภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาศิลปกรรมด้านดนตรี (นาฏศิลป์ และการละเล่นพื้นเมือง) ที่ได้รับการยอมรับมากในเขตธนบุรี และมีภูมิปัญญาที่สืบทอดความเป็นเอกลักษณ์ของบรรพบุรุษมากที่สุดและยาวนานมากกว่า 200 ปีแล้ว คือ ชุมชนบางไส้ไก่ หรือมีชื่อที่เรียกกันตามภาษาชาวบ้านว่า "หมู่บ้านลาว" จากการสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์กล่าวถึงชุมชนว่า การตั้ง "หมู่บ้านลาว" เกิดจากการอพยพของครอบครัวชาวลาวเวียงจันทร์ (ประเทศลาว) ในสมัยพระเจ้าตากสินมหาราชและสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้า

เจ้าอยู่หัว ครอบครัวยุวาลาวเวียงจันทน์ได้มาตั้งถิ่นฐาน ณ "หมู่บ้านลาว" แห่งนี้ได้นำภูมิปัญญาในการทำ ชลู่และแคนซึ่งถือว่าเป็นภูมิปัญญาของตนเอง ซึ่งต่อมากการทำแคนได้เลิกไปคงอยู่แต่ชลู่ ด้วยความที่ ชลู่หมู่บ้านลาวขึ้นชื่อเรื่องคุณภาพของเสียงรวมถึงความสวยงาม เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในหมู่ นักดนตรี นักวิชาการ ตลอดจนผู้ที่ให้ความสนใจทางด้านดนตรีไทย จึงทำให้เป็นแหล่งผลิตชลู่ชั้นดี ที่สำคัญแห่งหนึ่งในประเทศไทย ซึ่งในปัจจุบันมีภูมิปัญญาการทำชลู่คงเหลืออยู่มากที่สุดแต่มีจำนวน ลดน้อยลง เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในสาขานี้ต้องใช้เวลาในการทำซึ่งไม่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต ในวิถีปัจจุบันที่มีแต่ความเร่งรีบ เหลือเพียงภูมิปัญญาส่วนน้อยที่ยังสืบทอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษซึ่ง ผู้ที่สืบทอดจะเป็นกลุ่มเครือญาติ ชลู่หมู่บ้านลาวได้รับการยอมรับมากในเขตธนบุรี และมีภูมิปัญญา ที่สืบทอดความเป็นเอกลักษณ์ของบรรพบุรุษอยู่

ภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาศิลปกรรม: ด้านงานประดิษฐ์ เนื่องจากมีการทำมากกว่า 50 ปี ภูมิปัญญาหมุกรดาษหรือคนส่วนใหญ่เรียกว่า หมออมสิน เป็นภูมิปัญญาของชุมชนกุฎีจีน แขวงกัลยาณ์ จากการสัมภาษณ์พบว่า ประวัติความเป็นมาเริ่มจากชาวจีนในชุมชนทำหมุกรดาษให้เป็นของเล่นของ ลูกหลาน เมื่อช่วงเวลาเปลี่ยนไปของเล่นต่างๆ มีพัฒนาการไปหมุกรดาษที่เคยเป็นของเล่นได้เปลี่ยนเป็น ของฝากและกลายเป็นหมออมสินสำหรับเก็บเงิน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาศิลปกรรม: ด้านหัตถกรรมที่สามารถจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน ในนามกลุ่มปลาตะเพียนฉลุลายวิจิตร เป็นสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของเขตธนบุรี ที่นำภูมิปัญญา ท้องถิ่นสาขาศิลปกรรม: ด้านหัตถกรรมมาอนุรักษ์ให้สมาชิกกลุ่มสานปลาตะเพียนโบราณ เพื่อเป็นสินค้า ประเภทของใช้/ของตกแต่ง/ของที่ระลึก ที่อยู่ในระดับสามดาวและยังคงส่งเสริมการสานปลาตะเพียน โบราณและประยุกต์ใช้วัสดุอื่นทดแทน รวมถึงได้ถ่ายทอดให้ทั้งผู้ที่สนใจและเยาวชนในเขตธนบุรี อย่างต่อเนื่อง

ชุมชนในเขตธนบุรีที่ส่วนใหญ่ มีภูมิปัญญาชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ดังเช่น ภูมิปัญญาชุมชน สาขาศิลปกรรม ซึ่งประกอบ ด้านดนตรี (นาฏศิลป์ และการละเล่นพื้นเมือง) ด้านงานประดิษฐ์ และด้าน หัตถกรรมจัดเป็นสาขาที่มีจำนวนมากที่สุดในเขตธนบุรี แต่ปัจจุบันภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาศิลปกรรมที่เป็น ภูมิปัญญาดั้งเดิมเริ่มมีการทำลดลง เนื่องจากการเห็นคุณค่าและความสำคัญของชนรุ่นหลังมีน้อย ทำให้ ชุมชนในเขตธนบุรีมีคนที่สืบทอดภูมิปัญญาจำนวนไม่มากนัก เพราะภูมิปัญญาชุมชนสาขาศิลปกรรมต้องใช้ เวลาในการทำ ประกอบวิถีชีวิตของชุมชนในเมืองเปลี่ยนแปลงไป ค่าครองชีพสูง การประกอบอาชีพให้มี รายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ จึงมีผลกระทบต่อประกอบอาชีพและรายได้ของชุมชนและส่งผล ต่อการลดการทำอาชีพตามภูมิปัญญาดั้งเดิม

การสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาชุมชนสาขาศิลปกรรม ด้านดนตรี ด้านงานประดิษฐ์ ด้านหัตถกรรมพบว่า ภูมิปัญญาที่ยืนดีให้ข้อมูลเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาประกอบการสาธิตในการนำไปจัดทำเป็นสื่อการถ่ายทอด ภูมิปัญญาสาขาศิลปกรรม ทั้งสามท่าน ดังนี้ ภูมิปัญญาด้านดนตรี: ชลู่บ้านลาว (ชลู่อิมบุปผา) คุณลุง อุทิศ และคุณป้าคำจันทร์ อิมบุปผา ภูมิปัญญาด้านงานประดิษฐ์: การทำหมุกรดาษ คุณป้าธนธรรณ ังน้อย และคุณลุงฉวย ังน้อย ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม: การทำปลาตะเพียนโบราณ คุณณัฐธรร แดงสีผล

ผู้ทรงภูมิปัญญาขลุ่ยบ้านลาว คุณลุงอุทิศ อิมบุปผา อายุ 80 ปี เกิดวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2478 ปีกุน ที่บ้านเลขที่ 339/1 แขวงทิวศิรินุจิ เขตธนบุรี กรุงเทพฯ การศึกษาจบมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 คุณลุงอุทิศ อิมบุปผา ได้รับคัดเลือกเป็นครูช่างเครื่องดนตรีไทย ด้าน "เครื่องเป่า" ในโครงการของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา และคุณป้าคำจันทร์ อิมบุปผา เป็นผู้ที่รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ยังคงรักษาภูมิปัญญาการทำขลุ่ยบ้านลาว สำหรับวัสดุและอุปกรณ์การทำขลุ่ยบ้านลาว ประกอบด้วย 1. เลาชลุ่ยทำได้จาก งาช้าง ไม้พญาจันทร์ดำ ไม้ดาดง ไม้แก้ว ไม้มะเกลือ ไม้มงคลทั้ง 9 ประการ ไม้รวก ไม้มะริด-ตับเต่า-ชาวดำ-สาวดำ ทำพลาสติก ไม้ตาล ไม้ปุมต่าง ไม้ประดู่หลาย ไม้แอฟริกันแบล็ควูดและไม้นำเข้าจากต่างประเทศ 2. เลื่อยสำหรับตัดไม้ที่ใช้สำหรับเลาชลุ่ย/ใช้ในการตัดไม้ฉาก 3. สว่านแท่น ใช้ในการเจาะรูขลุ่ย 4. ไม้สำหรับวัดรูเสียง ไม้วัดระหว่างช่อง ใช้ในการกวาดผงที่อยู่ในเลาชลุ่ย และวัดความเอียงของรางลม 5. มีดแกะ (สำหรับปาดรูปปากนกแก้ว (เป็นมีดที่ใช้เหล็กสำหรับกลึงโลหะ จึงมีความคมมาก) มีดคว้าน ใช้เก็บรายละเอียดและแต่งรูขลุ่ย ใช้ในการเก็บความสะอาดของรูขลุ่ย มีดดอกใช้ในการเหลาไม้ฉากเพื่อทำรางลม 6. นมแมว 7. ตะไบ 8. เหล็กกระทง ใช้เมื่อต้องการที่จะแต่งหรือ แกะไขภายในเลาชลุ่ย 9. เครื่องตอกปากนกแก้ว ใช้ในการตอกปากนกแก้ว และ 10. ไม้ฉาก ใช้ในการทำรูเป่า

กระบวนการ/ขั้นตอนการทำขลุ่ยบ้านลาวที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญา มีขั้นตอนสำคัญอยู่ 6 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนแรก การตัดไม้ที่จะนำมาใช้เป็นเลาชลุ่ยด้วยเลื่อยและการเจาะรูด้วยสว่าน

ขั้นตอนที่ 2 การเจาะรูด้วยสว่านโดยใช้ไม้สำหรับวัดระยะห่างของรูตามรูปแบบดั้งเดิม (แต่ละเสียงจะเจาะรูไม่เท่ากัน) ต่อจากนั้นใช้มีดคว้านรูขลุ่ยให้ขี้เลื่อยออกเป็นการตกแต่งขลุ่ยให้สะอาดและเรียบเนียน (สำหรับบางที่จะใช้บล็อกเหล็กใส่ก่อนนำไปเจาะรูตามบล็อก)

ขั้นตอนที่ 3 การทำปากนกแก้ว ด้วยการใช้นิ้วชี้และนิ้วหัวแม่มือ เป็นสิ่งสำคัญขลุ่ยเสียงดีหรือไม่อยู่ที่ปากนกแก้ว

ขั้นตอนที่ 4 การทำไม้ฉากหรือรางเสียง โดยใช้ไม้สักมาหลาวให้กลมหรือใช้การกลึง ขั้นตอนนี้คือการนำไม้ฉากมาคว้านปลายโดยดูปลายของไม้ ด้วยการปาดให้เป็นช่องสำหรับเป่าลมผ่าน ปลายหน้าไม้ฉากต้องปาดให้มีลักษณะโค้งงอนขึ้นเล็กน้อยเพื่อเตรียมไว้สำหรับใส่เสียงในขั้นตอนการใส่เสียงต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 การใส่เสียงด้วยไม้ฉาก ใส่ให้ตรงกับปากนกแก้ว หรือประมาณ 1.5 นิ้ว แล้วจึงนำมาใส่ในเลาชลุ่ยแล้วจึงทำการทดสอบเสียง พร้อมกับการค่อยๆ ปรับหมุนไม้ฉากให้ได้มุมกับปากนกแก้ว

ขั้นตอนที่ 6 การทดสอบเสียง เมื่อเสียงถูกต้องใช้ได้แล้ว จึงตัดไม้ฉากออกและฝนให้เรียบร้อย

ภูมิปัญญาการทำหุกระดาด: คุณป้าธนธรรณ์ ธงน้อยหรือป้าน้อย อายุ 66 ปี ที่บ้านเลขที่ 44 ถนนเทศบาลสาย 2 แขวงกัลยาณี เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร มีถิ่นกำเนิด ชุมชนกุฎีจีน สำเร็จการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 4 เรียนรู้วิธีการทำหุกระดาดจากบิดาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เพราะอยากให้ลูกมีอาชีพ เพราะอย่างน้อยให้พอมีอะไรติดตัวไว้บ้าง วิธีการเรียนรู้เน้นการฝึกปฏิบัติ ศึกษาค้นคว้า ลองผิดลองถูกจนชำนาญด้านการทำหุกระดาดและพัฒนาารูปแบบ มีประสบการณ์มากกว่า 50 ปี โดยวัสดุและอุปกรณ์

การทำหมุกระดาศ ประกอบด้วย 1. กระดาศเหลือใช้ต่างๆ เช่น กระดาศหนังสือพิมพ์ กระดาศแข็ง เป็นต้น 2. แป้งเปียก (ทำจากการนำแป้งข้าวเจ้ามาเคี้ยวจนเหนียว) 3. กระดาศสีขาว 4. สีน้ำมัน/พุกกัน 5. แผ่นพิมพ์หล่อด้วยปูน และ 6. โหมพรมใช้สำหรับทำหางหมู และลูกปิด

หมุกระดาศมีขั้นตอนการทำหมุกระดาศ เริ่มตั้งแต่ ขั้นตอนแรก: นำกระดาศ มาตัดเป็นชิ้นเล็กๆ แช่น้ำ ขั้นตอนที่สอง: นำกระดาศ มาทาด้วยแป้งเปียก แล้วแปะลงบนแม่พิมพ์จำนวน 2 อัน 1 อัน คือครึ่งตัวของหมุ แปะหลายๆ ชิ้น ให้ได้ความหนาตามที่ต้องการ โดยขั้นแรกจะลงด้วยกระดาศหนังสือพิมพ์ก่อน ขั้นตอนที่สาม: แกะออกจากแม่พิมพ์ แล้วนำไปตากแดดจนส่วนครึ่งแรกตัว ไปตากแดดจนแห้ง จากนั้น ตัดแต่งผิวให้เนียน ขั้นตอนที่สี่ การประกอบตัวหมุ เมื่อตัดแต่งเรียบร้อยแล้วก็นำเอาส่วนที่เป็นครึ่งตัวหมุมา ประกอบเข้าด้วยกัน ขั้นตอนที่ยี่ห้า: การติดหรือแปะด้วยกระดาศสีขาวบนตัวหมุที่ประกอบเรียบร้อยแล้วใน ขั้นตอนที่ยี่หก ขั้นตอนที่ยี่เจ็ด: การทาสีแดงให้ทั่วทั้งตัวและตกแต่งให้สวยงาม

ภูมิปัญญาการทำปลาตะเพียนโบราณ: คุณณัฐธรร แดงสีผล อยู่บ้านเลขที่ 1415 ซอย เทอดไท 35 ถนนเทอดไท แขวงตลาดพลู เขตธนบุรี กรุงเทพฯ 10600 ได้จัดตั้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลาดะเพียนฉลุไทย ลายวิจิตร ชื่อผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนโบราณ ซึ่งเป็นสินค้าหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลในระดับ 3 ดาว วัสดุ และอุปกรณ์การสานปลาตะเพียนโบราณ ประกอบด้วย 1. โบราณ พลาสติก กระดาศ หรือผ้าไหม 2. เข็ม/ ด้าย 3. กรรไกร/มีด 4. ที่เย็บกระดาศ 5. กาว และ ซึ่งส่วนประกอบของปลาตะเพียนโบราณมี 8 ส่วน ได้แก่ 1. กระโจมน ส่วนที่ใช้แขวนแม่ปลา มีลักษณะคล้ายประจายมแปดแฉก 2. กระทงเกลือหรือดาวห้า แฉก ลักษณะเหมือนดาวห้าแฉกใช้ครอบส่วนบนของตัวปลา 3. ปีกเป่าหรือเม็ด ลักษณะคล้ายรูปขนมเปียกปูนใช้คั่นระหว่าง กระโจมนปลากับแม่ปลา 4. ใบโพธิ์ ลักษณะเป็นแผ่นโบราณตัดเป็นรูปข้าวหลามตัด ผลมะเฟือง รูปหัวใจใช้ตกแต่งรอบกระโจมนปลาและกระทงเกลือ 5. ตุงตุง 6. หางปลาตะเพียน 7. ลูกปลา ตะเพียน ปลาตะเพียนตัวเล็ก มีหลายตัว 8. แม่ปลา คือ ปลาตะเพียนตัวใหญ่ที่สุด มีตัวเดียว

การพัฒนากระบวนการสานทะเลภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาศิลปกรรม ของชุมชนในเขตธนบุรี สรุปลง ผลการวิจัยที่ได้จากการพัฒนาระบบเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา ศิลปกรรมร่วมกับการสำรวจข้อมูลพื้นฐานภูมิปัญญาสาขาศิลปกรรมของชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม ระหว่างคณะผู้วิจัย ผู้ทรงภูมิปัญญาชุมชน การพัฒนาระบบตามวงจรการพัฒนาในระบบในแต่ละขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การวางแผนระบบ การวิเคราะห์ การออกแบบ การนำไปใช้ (การเขียนโปรแกรม การทดสอบ การติดตั้ง) ประกอบด้วยสองส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนของผู้ใช้งานระบบและส่วนของผู้ดูแลระบบแต่เนื่องจากการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาศิลปกรรม ของชุมชนในเขตธนบุรีมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงต้องจัดทำสองระยะ

ระยะแรก เป็นการจัดทำสื่อที่ได้จากการรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาศิลปกรรม ด้วยการ พัฒนาสื่อโดยการนำข้อมูลภูมิปัญญาทั้งสามท่านได้ถ่ายทอดความรู้ผ่านการสาธิต คณะผู้วิจัยจึงนำมา พัฒนาเป็นสื่อการถ่ายทอดในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อนำไปสู่การพัฒนากระบวนการสานทะเลเพื่อถ่ายทอด ภูมิปัญญาในระยะถัดไป

ระยะที่สอง คือการพัฒนาาระบบสารสนเทศภูมิปัญญาชุมชนที่แบ่ง เป็นการนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับรวบรวมภูมิปัญญาชุมชนสาขาศิลปกรรม และสื่อการถ่ายทอดในระยะที่หนึ่งมีจัดทำเป็นระบบสารสนเทศที่มีทำงานเป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ส่วนของผู้ดูแลระบบ สามารถเข้ามาจัดการข้อมูล เพิ่มรายละเอียดภูมิปัญญา สาขาศิลปกรรมของชุมชน ในเขตธนบุรี และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาได้ รวมถึงการจัดการข้อมูลผู้ใช้ระบบได้

ส่วนที่ 2 ส่วนของผู้ใช้งานหรือผู้ที่สนใจเข้ามาเรียนรู้สามารถดูรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาสาขาศิลปกรรมของชุมชนในเขตธนบุรี พร้อมทั้งรับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทั้งสามด้านผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบสื่อประสมได้ ซึ่งประกอบด้วย ภูมิปัญญาด้านดนตรี: ชลueb้านลาว คุณลุงอุทิศ คุณป้าคำจันทร์ อิมบุปผา ภูมิปัญญาด้านงานประดิษฐ์: ภูมิปัญญาการทำหมวกกระดาษ คุณป้าธนธรม์ ธงน้อย และคุณลุงฉวย ธงน้อย ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม: ภูมิปัญญาการทำปลาตะเพียนใบลาน คุณณัฐธรร แดงสีผล

สำหรับผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาต่อสื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาสาขาศิลปกรรมในระบบสารสนเทศภูมิปัญญาชุมชนในเขตธนบุรี พบว่า ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาเป็นเพศหญิงอยู่ในระดับประถมศึกษา มีความคิดเห็นต่อเนื้อหาในสื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดอยู่ในระดับมากถึงดีมาก ส่วนการประเมินความพึงพอใจต่อสื่อการถ่ายทอดของระบบสารสนเทศภูมิปัญญาชุมชน สาขาศิลปกรรม ของเขตธนบุรี กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้คะแนนความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด เฉลี่ยที่ 7.91 เมื่อจำแนกเป็นรายประเด็น พบว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับด้านรูปภาพด้านเนื้อหา ด้านการนำเสนอ และด้านเสียงตามลำดับ โดยให้คะแนนในระดับมากที่สุดในประเด็นรูปภาพถึง 8.66 ลำดับถัดมาเป็นเนื้อหา 8.66 ซึ่งมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดเช่นกัน ขณะที่ด้านเสียงกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญน้อยที่สุดที่ 6.85

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดประเด็นสำคัญที่กลุ่มตัวอย่างเห็นถึงความสำคัญมากที่สุดคือ เนื้อหามีประโยชน์ที่คะแนนถึง 8.87 ตามด้วยความเหมาะสมของขนาดรูปภาพ ความชัดเจนของรูปภาพและความสวยงามของรูปภาพ แต่ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างพึงพอใจน้อยกว่าประเด็นอื่นคือ ระดับของเสียง และความชัดเจนของเสียง

โดยสรุปการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้/ผู้รับการถ่ายทอดต่อสื่อที่ใช้ถ่ายทอดภูมิปัญญาของระบบสารสนเทศภูมิปัญญาชุมชน สาขาศิลปกรรม เขตธนบุรี ผู้ใช้หรือผู้รับการถ่ายทอดให้ความสำคัญถึงประโยชน์ด้านเนื้อหาภาพรวมถึงภาพที่ใช้ในการนำเสนอ ส่วนด้านเสียงได้รับความพึงพอใจในระดับปานกลาง

2. อภิปรายผล

การสำรวจ รวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาศิลปกรรม ของชุมชนในเขตธนบุรี ผลจากการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาสาขาศิลปกรรม ทั้งสามด้าน คือ ด้านดนตรี (นาฏศิลป์ และการละเล่นพื้นเมือง) ด้านงานประดิษฐ์ และด้านหัตถกรรมเป็นสาขาของภูมิปัญญาชุมชนที่มีมากที่สุดในเขตธนบุรี สอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ (ภูมิปัญญาท้องถิ่น) ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเขตธนบุรี (นงเยาว์ อุทุมพร, 2557) และเรื่องการถอดบทเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและนำไปสู่หลักสูตรสถานศึกษา กรณีศึกษาชุมชนในเขตธนบุรี(วาสนา เพิ่มพูล, 2556) และสอดคล้องกันในประเด็นภูมิปัญญาสาขาศิลปกรรมด้านงานประดิษฐ์: การทำหมวกกระดาษของเขตธนบุรี เป็นภูมิปัญญาของชุมชนในเขตวัดกัลยาณมิตร ส่วนภูมิปัญญาสาขาศิลปกรรมด้านหัตถกรรมมีภูมิปัญญาการสานปลาตะเพียนใบลานเพียงอย่างเดียวที่ได้รับการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน และเป็นสินค้าหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล (OTOP) ในเขตธนบุรี แต่ผลการวิจัยภูมิปัญญาสาขาศิลปกรรมด้านดนตรี ชลบุรีบ้านลาวมีหลายผู้ทรงภูมิปัญญา จึงมีการศึกษาที่แตกต่างกันจากทรงภูมิปัญญาของเรื่องการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ (ภูมิปัญญาท้องถิ่น) ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเขตธนบุรี (นงเยาว์ อุทุมพร, 2557) และเรื่องการถอดบทเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและนำไปสู่หลักสูตรสถานศึกษา กรณีศึกษาชุมชนในเขตธนบุรี (วาสนา เพิ่มพูล, 2556) เนื่องจากผู้ทรงภูมิปัญญาที่คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาที่ได้รับคัดเลือกเป็นครูช่างเครื่องดนตรีไทย ด้าน "เครื่องเป่า" ในโครงการของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา และชวลีอิมบูปผา เป็นชวลีไทยเจ้าแรกของประเทศไทยที่มีการทำเสียงเทียบกับตัวโน้ตสากลโดยไม่ทิ้งสำเนียงไทย อีกทั้งได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจากสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม เป็นรายแรกของประเทศไทย โดยที่กระบวนการทำชวลีอิมบูปผากระบวนการ/ขั้นตอนในการทำที่คล้ายกับชวลีบ้านลาวของผู้ทรงภูมิปัญญาท่านอื่น

การพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิปัญญาชุมชน สาขาศิลปกรรม เขตธนบุรี ผลจากการศึกษากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้คะแนนความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด เมื่อจำแนกเป็นรายประเด็น พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับด้านรูปภาพ ด้านเนื้อหา ด้านการนำเสนอ และด้านเสียงตามลำดับ โดยให้คะแนนในระดับมากที่สุดในประเด็นรูปภาพ สอดคล้องการศึกษาของสมพงษ์ ยิงเมือง, วรชัย เยาวภาณี, วีระชัย คอนจจอหอและ ปานจิตร หลงประดิษฐ์ ได้การวิจัยตัวแบบเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ว่าความพึงพอใจตัวแบบเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการบริหารลูกค้าสัมพันธ์โดยผู้ใช้บริการ ผลปรากฏว่าลูกค้ามีความพึงพอใจในตัวแบบตั้งแต่ระดับสูงและสูงสุด และสอดคล้องกับสุพรรณนิการ์ จันทรละออ (สุพรรณนิการ์ จันทรละออ, 2555) การศึกษาการพัฒนาบบงานสารสนเทศเพื่อ

การจัดการงานฝึกอบรม ผู้ชำนาญการศุลกากร กรมศุลกากร ผลการประเมินที่ได้พบว่าระดับความพึงพอใจในระดับมีประสิทธิภาพในการทำงานมาก

4. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

หน่วยงาน นักวิชาการหรือชุมชน สามารถนำผลการวิจัยจากโครงการไป ต่อยอดเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและสืบทอดให้เติบโตนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาไปใช้ในเชิงพาณิชย์ และหน่วยงานสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ไปใช้สำหรับวางแผนบริหารจัดการเพื่อรักษาภูมิปัญญาของชุมชน ขณะเดียวกันผลจากการรวบรวมภูมิปัญญาชุมชนในเขตธนบุรี เพื่อให้เป็นข้อมูลพื้นฐาน รวมถึงการสร้างคุณค่าให้ผู้ทรงภูมิปัญญาหรือปราชญ์ชุมชน

สำหรับระบบสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน สามารถนำผลวิจัยไปใช้ เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชุมชน หรือใช้สำหรับเผยแพร่ภูมิปัญญาชุมชนให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย สามารถสืบค้นภูมิปัญญาชุมชน สาขาศิลปกรรม เขตธนบุรี ผ่านระบบสารสนเทศเพื่อเป็นการพัฒนาอย่างมีเป้าหมาย และนำไปใช้ในการส่งเสริมแก่ผู้ที่สนใจทั้งในพื้นที่ และสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงการนำไปใช้ประโยชน์

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

นักวิชาการสามารถนำไปผลการวิจัยไปพัฒนาเพิ่มเติมเกี่ยวกับภูมิปัญญา สาขาอื่น นอกเหนือจากสาขาศิลปกรรม และนักวิชาการสามารถนำผลการวิจัยไปบูรณาการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาชุมชน และการพัฒนาระบบสารสนเทศและ/หรือพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการเรียนรู้